

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Het lied van de vreemdeling

X. Zijn lamp en licht

“Uw woord is een lamp voor mijn voet, en een licht voor mijn pad”

Psalm 119:105

Sola Scriptura - door het Woord alleen. Hier is een van de drie sola's van de reformatie. Tegenover Rome zeggen we: 't is niet door de kerk. 't Is door het Woord alleen. Want also getuigt het Woord Zelf. En dat spreken we slechts na.

De reformatie moest ook strijden tegen wederdopers. Die beweren: alleen door innerlijk licht. Als kinderen van de reformatie belijden wij: door Woord en Geest.

Eens gingen de Israëlieten door de Schelfzee over het pad door de Heere, de almachtige God, gebaad. 't Was nacht, diepe, donkere duisternis. Hoe konden zij eigenlijk dat pad vinden, en hoe konden zij erover gaan naar de andere oever? Aan weerskanten was er de watermuur. In het donker konden zij er zo tegenaan lopen. Me dunkt - de zeebodem zal niet effen geweest zijn. Allicht dat er kuilen, grote en kleine, in waren. En stenen zullen ook wel op dat pad gelegen hebben. Niets was te zien vanwege de donkerheid. De gevaren, misschien wel doodsgevaren waren niet te onderkennen. Hoe kwamen ze veilig op de andere oever? Door Mozes of door Aäron? Hebben die soms met een kaarsje bijgelicht? U weet het - alleen door het licht van de wolkkolom. De wolkkolom die er was tussen de Egyptenaars en de Israëlieten, en die was aan de achterkant enkel duisternis, en aan de voorkant een helder licht. Het pad werd geheel en al verlicht door de wolkkolom.

De vreemdeling van Psalm 119 gaat

over het pad naar de andere oever. Het is het pad dat door de barmhartige God gegeven werd, en dat is Jezus Christus. God baande door de woeste baren en brede stromen een pad. Van ons uit is er geen pad. Maar Hij gaf dat pad. Jezus Christus is de Weg, de Weg Die leidt naar de andere oever, de oever van de eeuwige zaligheid. Op die Weg is de dichter van Psalm 119 geplaatst door het wonder van boven.

Die Weg onzichtbaar en daarom onvindbaar voor de mens in duisternis, in de geestelijke duisternis als gevolg daarvan dat hij in Adam gevallen is. Die Weg wordt gezien en gevonden door Woord en Geest. Dat heeft Maarten Luther ervaren toen hij het Woord nam en de Heilige Geest het toepaste. Maar 't gaat niet slechts over zien en vinden, ook over het gaan. Ook daarvoor is Woord en Geest noodzakelijk. De vreemdeling kent de duisternis in hem, hij kent de duisternis rondom hem. Wat al gevaren zijn er, en zelfs doodsgevaren. Om toch nog te verongelukken, om toch nog tenonder te gaan en niet op de andere oever te komen. Is zalig worden dan toch nog twijfelachtig? Moeten we 't maar afwachten en tastend in de duisternis voortgaan? O neen - zeer beslist niet! Zeelui begeren met hun schip in de haven te komen. Waar moeten ze acht op geven? Op de vuurtoren en op de bakens. Het licht daarvan leidt naar de haven.

Wel - de vreemdeling heeft ook een licht, een lamp van God gegeven. De lichtende wolkkolom: het Woord van God. Uw woord is een lamp voor mijn voet, en een licht op mijn pad. Het pad naar de andere oever wordt door het

Woord verlicht. Zo gaat de vreemdeling over het pad, en zo komt hij gewis op de andere oever. In het licht van het Woord ziet hij de gevaren, onderkent hij de gevaren, en wordt hij bewaard voor de gevaren. In dat licht, door dat licht gaat hij over het door de Heere gegeven pad, en wordt hij voor eeuwig behouden.

Wij zijn niet rooms meer, en toch kan het roomse zuurdeeg zo in ons zitten. Ook het zuurdeeg van de wederdopers. Soms krijgt men de indruk dat de kerk of de dominee zalig maakt. Die bepaalde kerk of die bepaalde dominee geeft al de waarborg dat het goed zit. Soms lijkt het erop dat men van binnenuit precies de weg weet. Het Woord is niet meer nodig. Men leeft bij innerlijk licht.

De vreemdeling leeft echter niet bij iemand of iets, leeft ook niet bij innerlijk licht. Hij heeft het Woord, en dat Woord alleen. Dat is alles, dat is genoeg. Zo struikelt hij niet, zo komt hij niet om, zo ziet hij het pad dat hij te gaan heeft. Zo komt hij daar waarheen zijn begeerte is: de andere oever, de eeuwige zaligheid.

Zonder het Woord blijft het duisternis in ons leven, en zien we het pad niet. Dat loopt uit op de eeuwige duisternis. Huiveringwekkend! We mogen het Woord hebben - het rijke Gods-geschenk. Maar het kan zijn dat het voor u geen lamp en licht is. Dan kunt u God niet beschuldigen. We hebben de duisternis liever dan het licht. Zijn er gevouwen handen boven het Woord? Door Gods Geest wordt het een lamp voor mijn voet en een licht op mijn pad.

Er is vandaag veel dat pretendeert een lamp, een licht te zijn. Als mugjes in de zomeravond zoeven mensen af op kunstlichten. Maar al die kunstlichten zijn dwaallichten. Er slechts één lamp, één licht: Gods Woord.

Denk eraan: voor het vinden en het zien van de Weg én voor het gaan op de Weg naar de andere oever is dat licht

en die lamp noodzakelijk. De Geest Die het Woord inspireerde gaat nooit buiten het Woord om.

ds.v.Z.

Van de administratie

In de afgelopen periode moesten we helaas weer verschillende abonnees afschrijven wegens overlijden of vanwege de hoge leeftijd. Gelukkig konden we 7 nieuwe abonnees boeken,

zodat de lege plaatsen toch weer gedeeltelijk werden opgevuld.

Het blad bestemd voor mej. C. Voorspuij, 1e Jerichostraat 48 te Rotterdam ontvingen we retour met de mededeling "Woont hier al 7 maanden niet meer". Wie van onze abonnees kan ons inlichtingen verstrekken over mej. Voorspuij. Bij voorbaat dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Waken over de aangenomen leer

2.

Pilaar en vastigheid der waarheid

Het behoort tot de taak van de Kerk de aangenomen leer te bewaken. Dat hangt samen met het feit, dat de Kerk door de Heere Zelf genoemd wordt "pilaar en vastigheid der waarheid" (1 Tim. 3:15). Het dak en de muren van het gebouw worden gevormd door de waarheid en de pilaar geeft aan dak en muren steun; de pilaar draagt dat dak. En het woord "vastigheid", dat Paulus gebruikt is eigenlijk het fundament, waar het hele gebouw van de waarheid op rust. Duidelijk geeft dit beeld dus aan wat de Heere van de Kerk verwacht ten aanzien van de waarheid - de aangenomen leer.

De keerzijde is, dat de dwaalleer moet worden weerlegd. Ook dat houdt de

Schrift ons voor. De tegensprekers mogen eigenlijk geen kans krijgen. Wat zij verkondigen dient door de Kerk terstond te worden herkend en ontmaskerd, opdat niemand echt in verleiding gebracht zal worden. Paulus zegt aan Titus, dat de tegensprekers weerlegd moeten worden (Tit. 1:9).

Trouwens, dat deed Paulus in zijn tijd zelf ook. 1 Cor. 15 is een weerlegging van de dwaalleer dat er geen opstanding der doden is. Fil. 3 is een weerlegging van enerzijds het Legalisme en anderzijds het Antinomianisme. En Johannes deed al niet anders. Toen in zijn dagen van sommige kanten bezwaren werden ingebracht tegen de leer van de vleeswording van Gods Zoon, kwam Johannes tegen deze dwaalleer in het geweer. Zo dient de Kerk te waken. Zoals Luther het had over "Christus belijden op dat speciale punt waar de wereld en de duivel Zijn waarheid aanvallen".

Waar is dat vandaag? We zagen een vorige keer, dat het ondertekeningsformulier voor de hoogleraren spreekt van de noodzaak van weerlegging van die dwalingen die op de synode van Dordrecht 1618-19 werden veroordeeld. Dat zijn vandaag nog de dwalingen die ons bedreigen. Zij hebben aan actualiteit niets ingeboet. Nog steeds staat de leer der verkiezing op de tocht, zelfs binnen de Gereformeerde gezindte hier en daar. Nog steeds zijn er op zijn minst symptomen van algemene verzoening. En als het gaat om de leer van de doodstaat van de mens - die wordt weliswaar niet altijd ontkend, maar of er in prediking en pastoraat altijd recht aan gedaan wordt is weer een andere vraag.

Maar niet alleen op deze punten loert het gevaar waardoor de aangenomen leer bedreigd wordt. Wat denkt u van

de leer der schepping - hoe wordt daar mee omgegaan? En hoeveel is er in onze tijd intussen al getornd aan het Schriftgezag? Ook de leer van de Godheid van Christus loopt ernstig gevaar. Welnu, op deze punten dient de kerk duidelijk te spreken. En duidelijk te zeggen wat zij op grond van Gods Woord gelooft en waarom zij allerlei wind van leer moet afwijzen.

Dat krijgt een extra spits omdat er in de laatste dagen mensen zullen zijn, die de gezonde leer niet meer verdragen zullen. Paulus schrijft aan Timotheus dat zij zich daarom zelf leraars zullen aanstellen; leraars die hen naar de mond praten en die niet allereerst vragen wat de Heere zegt, maar wat hun hoorders gezegd willen hebben. Maar als de Kerk aan haar hoge en heilige roeping getrouw zal zijn, dan dient zij ook in die laatste dagen pilaar en vastigheid der waarheid te zijn. Dan dienen met name zij, die met een ambt in de kerk bekleed zijn, zich bewust te zijn van hun verantwoordelijkheden ten aanzien van de zuivere leer. In de opleiding van toekomstige dienaren des Woords; in de prediking; in het pastoraat.

Hoeveel van de leer?

Het kant niet anders dan dat de Heere bedoelt, dat heel de waarheid moet worden gepredikt en dat alles van de leer dient te worden bewaakt. Wij hebben niet het recht om te selecteren, alsof een bepaald element van de leer wel belangrijk zou zijn, terwijl een ander element niet zo belangrijk is. Alles wat God heeft bekend gemaakt is door Hem belangrijk genoeg gevonden. Heel de Schrift is dan ook nuttig tot lering, tot wederlegging. En er is niets waarvan wij zouden mogen zeggen: Dat kunnen we wel weglaten en vergeten. Wie zijn wij, dat we dat zouden durven? Trouwens, welke norm leggen we aan om te beoordelen wat wel en wat niet van belang is?

Toch gebeurt dit helaas maar al te veel. Om een voorbeeld te noemen: Vaak kan gehoord worden dat Joh. 6:37b wordt geciteerd: "die tot Mij komt zal Ik geenszins uitwerpen". Ja, dat heeft de Heere Jezus Zelf gezegd. Maar Hij zei nog meer. Voordat Hij deze woorden sprak, sprak Hij de woorden die we vinden in Joh. 6:37a: "Al wat Mij de Vader geeft zal tot Mij komen". Maar dat woord wordt lang niet zovaak geciteerd als het laatste deel van dit vers. Waarom niet? Omdat er zo duidelijk in gesproken wordt over de Goddelijke verkiezing!

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk
verschijnt eens in de veertien dagen

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720-74202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Een ander voorbeeld. Mogen we dat woord uit Joh. 6:37 over het komen tot Jezus citeren en zwijgen over wat het komen tot Jezus meebrengt, zoals dat bijvoorbeeld aangewezen wordt in Luk. 14:26? "Indien iemand tot Mij komt en niet haat zijn vader en moeder en vrouw en kinderen en broeders en zusters, ja ook zelfs zijn eigen leven, die kan Mijn discipel niet zijn". Ik bedoel maar, dat wij niet mogen scheiden wat God heeft samengevoegd.

Toen Paulus afscheid nam van de ouderlingen van Efeze - we lezen ervan in Hand. 20 - zei hij, dat hij rein was van het bloed van hen allen. Maar hoe kon hij dat zeggen? Hij kon dat zeggen omdat hij er van overtuigd was, dat hij niets achtergehouden had van hetgeen nuttig was (vs 20). Ja, hij kon zeggen: "Want ik heb niets achtergehouden, dat ik u niet zou verkondigd hebben al de raad Gods" (vs 27). Pas dan zijn we echt vrij van het bloed van hen die ons horen. Heel het Woord! Heel de leer! Alles wat God nuttig en nodig geoordeeld heeft en daarom geopenbaard heeft. En als welk element dan ook wordt verzwegen en weggestopt, dan doet dat schade aan de zielen. Zo nauw luistert het!

Motieven

Maar als iemand het nu oprecht meent en zuivere motieven heeft, maakt het dan wel uit of hij iets van de waarheid achter houdt? Het is toch alleen maar belangrijk dat we het menen? Ja, zo wordt er wel eens gedacht en gesproken. En dan kan er soms veel mee door. Maar dit uitgangspunt is totaal onjuist.

In Fil. 1 gaat het over predikers, die Christus verkondigen, maar die dat doen met heel verkeerde motieven. Paulus zit gevangen en nu denken deze mensen dat hun kans gekomen is. Paulus was altijd zo belangrijk, maar nu is hij uitgeschakeld en dat betekent dat de mensen naar hen kunnen luisteren. Hun motieven om Christus te verkondigen zijn dus wel erg verdacht. Zij doen het, zegt Paulus om aan zijn banden verdrukking toe te brengen. En toch, Paulus verheugt zich erover dat ze Christus verkondigen. Maar die verkeerde motieven dan? Daar oordeelt Paulus niet over. Daar zal God over oordelen. In ieder geval is de inhoud van hun prediking getrouw.

In Gal. 1 gaat het echter over mensen die misschien wel de beste bedoelingen hadden. Zij wilden de zaak zuiver houden. Zij waren bezorgd, dat als we

de wet van Mozes helemaal terzijde stellen, wel al spoedig in een soort vrijheid terecht komen, die leidt tot losbandigheid. Vandaar dat zij de eis stelden aan hen die tot geloof in de Heere Jezus gekomen waren, dat ze zich ook nog moesten laten besnijden. Zuivere motieven, maar.... Nee, van hen zegt Paulus niet, dat hij zich erover verblijdt dat zij Christus prediken. Wat hij ten aanzien van deze mensen zegt, klinkt totaal anders. Hij spreekt zelfs het "vervloekt" over hen uit. Ongeveer fel haalt hij uit naar deze Judaïsten. Hoe komt dat?

Omdat zij de waarheid verminken. Zij doen afbreuk aan de eer van Christus door de algenoegzaamheid van Zijn offer te loochenen. En dat mag de apostel niet over zijn kant laten gaan. Hier moet hij dringend en ernstig waarschuwen, want door deze verminking van de leer worden zielen misleid. Maar.... de bedoelingen van deze predikers waren zuiver? Niets te maken met motieven! Gewaakt moet worden over de leer. Daar mag niets aan worden toegedaan en daar mag niet van worden afgedaan.

Wij draaien deze dingen vaak om. Met alle begrip en dankbaarheid zelfs voor

de goede bedoelingen en motieven zijn we geneigd de tekortkomingen in de presentatie van de waarheid over het hoofd te zien. En zodoende is er niet veel meer te bespeuren van een waken over de aangenomen leer. Allerlei wind van leer wordt toegestaan in de hoop dat er toch nog iets goeds uit te voorschijn zal komen. Maar als het om het Evangelie gaat dient de eerste vraag niet te zijn: Is het goed bedoeld en ernstig gemeend?, maar: Is dit wel het echte Evangelie? Wat heeft een verloren zondaar aan een boodschap die wel goed bedoeld en warm en met de beste motieven gebracht wordt, als het een boodschap is, die God niet geautoriseerd heeft? Kan dat hem zalig maken?

Er dient dus gewaakt te worden over de aangenomen leer.

Niets van die leer mag verzwegen, veronachtzaamd, weggewerkt worden. Waarom is dat zo?

Wat zijn de redenen die daarvoor kunnen worden aangereikt? Die God Zelf aanreikt? We hopen dat een volgende keer te zien.

(wordt vervolgd)

P. den Butter

John Owen over de "Inwonende zonde"

14.

In de laatste afleveringen hebben we vooral aandacht geschonken aan het bedrieglijk karakter van de inwonende zonde. Op allerlei slinkse manieren probeert zij Gods kinderen namelijk te verleiden en van het rechte spoor te brengen. Naar Owens gedachte gaat de zonde daarbij meestal volgens een vast patroon te werk, dat drie trappen of stadia kent. Allereerst probeert zij de menselijke geest te verleiden. Vervolgens zoekt ze het gevoelsleven zó te verstrikken, dat dit geheel onder haar invloed komt. Op die manier kan de zonde zich uiteindelijk ook in de wil nestelen. Dat betekent dat de wil wordt overgehaald om de zonde te gehoorzamen. Het gevolg is dat de hele levenswandel van de gelovigen in een verkeerde richting gebogen wordt. Als er door de genade van God geen verandering in deze toestand zou komen, zouden zij verblind op deze duistere weg blijven voortdwalen. In de vorige artikelen hebben we gezien hoe de inwonende zonde erop uit is de geest, of het verstand te verleiden. In deze aflevering willen we vooral letten op

het volgende stadium, namelijk hoe de inwonende zonde het gevoelsleven probeert te verstrikken.

Het lokaas

Als Owen het vaste patroon waarvan de inwonende zonde gebruik maakt ter sprake brengt, doet hij dat tegen de achtergrond van de woorden van Jacobus: "Maar een iegelijk wordt verzocht, als hij van zijn eigen begeerlijkheid afgetrokken en verlokkt wordt. Daarna de begeerlijkheid ontvangen hebbende baart zonde; en de zonde voleindigd zijnde baart de dood" (Jak. 1:14, 15). Bij de uitdrukking "afgetrokken wordt" denkt Owen dan vooral aan de verleiding van het verstand terwijl hij de woorden "verlokkt wordt" in het bijzonder op de verstrikking van het gevoelsleven betreft. De inwonende zonde is er namelijk op uit het verstand in slaap te sussen en het zo weg te trekken van het pad van Gods geboden. Het is er haar bovendien om te doen het gevoelsleven te verlokken tot het kwade. Nu wordt er in de oorspronkelijke tekst voor "verlokken"

een term gebruikt die naar alle waarschijnlijkheid aan de visserij ontleend is. Met nadruk zegt Owen daarom dat dit woord zinspeelt "op het lokaas waardoor een vis aan de haak terecht komt. Deze houdt hem vast en wordt zo zijn ondergang". Zo houdt de inwonende zonde Gods kinderen op allerlei manieren lokaas voor. Maar wanneer hun gevoelens daardoor verleid worden blijkt het een strik, een haak te zijn die hun ondergang zoekt!

De werkwijze van de verleiding

Hoe werkt dit lokaas eigenlijk en hoe wordt het gevoelsleven erdoor verleid? Owen tekent drie belangrijke lijnen waarlangs de verleiding ons hart neigt in de richting van de zonde.

In de eerste plaats zullen onze gevoelens zeker in dit web verstrikt raken, als wij er voortdurend zondige gedachten en fantasieën toelaten. In dat geval proberen we ons allerlei aantrekkelijke voorstellingen te maken van iets dat zondig is.

Vaak zal het hier gaan om een boezemzonde, een zonde waar we bijzonder gevoelig voor zijn. De verkeerde gedachtenspinsels zullen daardoor steeds gemakkelijker ons gevoelsleven gaan beheersen en ons aandrijven om die zonde ook te dóén! In dit verband verwijst Owen naar de woorden uit 1 Joh. 2:16, waar gezegd wordt dat de dingen die in de wereld zijn bestaan in "de begeerlijkheid van het vlees, de begeerlijkheid der ogen en de grootsheid des levens". Bij de uitdrukking "de begeerlijkheid der ogen" merkt Owen heel terecht op dat zondige begeerten meestal worden opgewekt door wat we met onze ogen zien. In zo'n geval gaat dit verlangen onze blik beheersen: We kunnen onze ogen niet van het verkeerde afhouden en we gaan ons daarvan ook allerlei aantrekkelijke voorstellingen maken. Die voorstellingen kunnen zó reëel zijn, dat we ze als het ware vóór ons zien. Dat wordt bedoeld met de begeerlijkheid der ogen waartegen de apostel in deze woorden waarschuwt omdat ze op slinkse wijze onze gevoelens verleiden en verstrikken.

Die verleidende kracht wordt vervolgens nog versterkt wanneer wij dergelijke gedachtenspinsels met een soort innerlijke vreugde gaan koesteren. Owen wijst erop dat de scholastieke theologen uit de middeleeuwen in dit verband wel spraken van een "voortdurend, met innerlijk welgevallen overdenken van de zonde". Naar zijn overtuiging is dat hetzelfde als het

"laten vernachten van ijdele gedachten in het binnenste" waarover de profeet Jeremia klaagt (Jer. 4:16). Al dit soort gedachten zijn volgens Owen boodschappers die de zonde heen en weer dragen van onze zondige fantasieën naar ons gevoelens en zo die fantasieën steeds meer in brand zetten en ons gevoelsleven steeds meer verstrikken. Het koesteren van zondige gedachten is dus een levensgevaarlijke bezigheid.

In de derde plaats is het een bewijs dat de inwonende zonde bezig is onze gevoelens in te palmen, als wij de neiging hebben de ernst van de zonde te kleineren. Goedkope uitdrukkingen als, "Dit is toch maar een kleine zonde!", "God heeft immers gezorgd voor genade?", of "Na verloop van tijd zal ik er wel mee breken" laten zien dat ons hart eigenlijk al in de strikken van de verleiding verward is. Wanneer deze gedachten de overhand krijgen in het leven van Gods kinderen is dat het bewijs dat zij zich van Christus, hun hemelse bruidegom, hebben afgewend. Eigenlijk spelen ze maar wat met de zonde zonder te beseffen dat de zonde hen al lang in haar greep heeft.

Lokaas in soorten

Hoe krijgt de inwonende zonde het hart van een christen zover? Wat voor soort lokaas staan haar ter beschikking? Owen noemt er vier.

In de eerste plaats zorgt de zonde ervoor dat de waakzaamheid verdwijnt. In de vorige artikelen hebben we immers gezien dat zij erop uit is het verstand te verleiden. En voor Owen is het verstand het altijd waakzame oog van de ziel. Wat gebeurt er nu wanneer die waakzaamheid minder wordt? Dat wordt duidelijk gemaakt met het bijbelse beeld van de vogelvangster. Wanneer hij zijn valstrikken of netten gezet heeft zullen de vogels ontsnappen zolang zij het gevaar met hun scherpe blik opmerken en kracht genoeg hebben om weg te vliegen. Maar wanneer zij de valstrikken niet zien, zal de kracht van hun vleugels hen niet veel baten en zullen zij hopeloos in de netten verstrikt raken. Daarom is het de vogelaar er ook om te doen de aandacht van de vogels af te leiden, zodat hun waakzaamheid verslapt. Zo is het ook met de valstrikken die de inwonende zonde voor de gelovigen zet. Zolang hun verstand door de genade van God de gevaren die dreigen blijft opmerken, zullen zij niet licht in de val lopen. Maar wanneer de inwonende zonde het waakzame oog van de geest heeft verduisterd, raken de vleugels van gevoel

en wil vaak zonder erg in haar netten verward.

Wanneer de waakzaamheid verdwenen is, doemt een tweede gevaar op. Dat bestaat daarin dat de zonde als iets bijzonder aantrekkelijks wordt voorgesteld, iets dat zeker bevrediging zal schenken aan onze vleselijke gevoelens. Op deze manier fungeert zij inderdaad als een lokaas, zegt Owen. Bij een lokaas gaat het immers om iets aantrekkelijks, iets smakelijks dat aan een hongerig dier wordt voorgehouden. Zo helpt onze verbeelding om de zonde voor de stellen als iets dat ons veel genot zal schenken en probeert ons zó in te palmen. Niet voor niets spreekt de Schrift over de "genieting van de zonde" (Vgl. Hebr. 11:25) als iets waar wij mensen zo toe geneigd zijn, maar waartegen wij in Gods kracht dienen te strijden. Daarom waarschuwt apostel Paulus ook dat wij "het vlees niet mogen verzorgen tot begeerlijkheden" (Rom. 13:14). Wij mogen de zonde niet koesteren door ons telkens weer te verbeelden hoe aantrekkelijk zij is en hoeveel voldoening zij ons zal geven. Want zo zal zij onze gevoelens zeker in haar macht krijgen.

Kenmerkend voor een lokaas is in de derde plaats dat het het werkelijke gevaar verhuult. Bij het vissen is de haak verborgen in het aas. Zo is de inwonende zonde er ook op uit de gevaren die de zonde met zich meebrengt te kleineren en te verbergen. Daarbij zal het wel nooit zover komen dat Gods kinderen helemaal gaan vergeten dat de zonde de dood met zich meebrengt, maar toch kan de verblindende bijzonder sterk zijn. Daarvoor heeft de inwonende zonde allerlei listen tot haar beschikking:

"Wanneer de zonde zich aan de ziel opdringt met deze bedoeling, zal zij duizenden listen gebruiken om de schrik des Heeren en de straf op de overtredingen voor de ziel te verbergen. En in het bijzonder zal zij alles doen om die speciale dwaasheid voor haar te verbergen waartoe zij de geest verleidt. Zij zal hoop op vergeving gebruiken om dit alles te verbergen. Zij zal het voornemen om ons in de toekomst te bekeren gebruiken om deze dingen te verbergen. Zij zal het feit dat de begeerte op dit moment zo sterk is gebruiken om ze te verbergen. Zij zal wijzen op de vele aanleidingen en gelegenheden die er waren om te zondigen en ze zo verbergen. Zij zal plotseling opkomende verzoeken gebruiken om ze te verbergen. Zij zal ze verbergen door de zonde te ver-

goelijken. Zij zal ze verbergen door erop te wijzen dat we toch in zoveel andere opzichten onze plicht hebben gedaan. Zij zal ze verbergen door onze fantasie op velerlei dingen te richten. Zij zal ze verbergen door het vaste voornemen om alles op het spel te zetten om met volle teugen van onze zondige verlangens te genieten. Zij heeft duizenden listen, teveel om op te noemen". Als een gelovige eenmaal in deze listen verstrikt geraakt is, is er alle ruimte gekomen voor het vierde lokaas: Door verkeerde dwaze overleggingen zal hij nu ook aangezet worden om metterdaad aan zijn zondige verlangens te voldoen.

De remedie

Tenslotte gaat Owen nog kort in op de vraag op welke wijze Gods kinderen de strijd kunnen aanbinden tegen deze verleidingen. Dat is alleen mogelijk als zij er heel nadrukkelijk voor waken dat hun gevoelsleven niet verstrikt raakt in deze verzoeken. Praktisch houdt dat het volgende in.

In de eerst plaats vermaant Owen de gelovigen om de werking van de bedrieglijkheid van de zonde tegen te gaan door hun "gevoelens te richten op de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn" (Col. 3:2 - Eng. vert.). Wanneer de hemelse dingen de hoogste plaats in ons hart hebben, zal dat een krachtig middel zijn om de zonde te doden.

Als gedachten aan God in Zijn schoonheid aan de Heere Jezus in Zijn genade en aan de heerlijke beloften van het evangelie onze gevoelens beheersen, wat voor ruimte is er dan nog voor het lokaas van de zonde? Dan zeggen we tegen al haar verleidelijke voorstellen: Ga heen!

Daarbij dienen Gods kinderen hun gevoelens met name te richten op het kruis van de Heere Jezus Christus. Want dat is het middel bij uitstek om de listen van de inwonende zonde krachteloos te maken. Owen verwijst hiervoor naar Paulus' bekende woorden: "Maar het zij verre van mij, dat ik zou roemen, anders dan in het kruis van onze Heere Jezus Christus; door welke de wereld mij gekruisigd is en ik der wereld" (Gal. 6:14). Als ons hart vervuld is met het kruis van Christus dan werpt het sluiers van dood en onaan-trekkelijkheid op alle verleidingen die er in de wereld zijn, op "de begeerlijkheid des vleses, de begeerlijkheid der ogen en de grootsheid des levens" (Vgl. Joh. 2:16). Daarom worden Gods kinderen geroepen hun harten te rich-

ten op de lijdensweg van Christus. Laten zij denken aan wat het Hem gekost heeft om de zonde en de vloek te dragen. Dat zal hen leren de zonde uit te drijven.

In de derde plaats dienen zij ook te letten op de kracht van hun gevoelens met betrekking tot de hemelse dingen.

Laten zij ervoor waken hun eerste liefde niet te verlaten, maar laten zij ernaar zoeken om hun gevoelens van liefde tot Hem steeds krachtiger aan te wakkeren.

(wordt vervolgd)

Middelharnis A. Baars

Hoe moet dat nu verder?

Najaarsconferentie christelijke gereformeerde ambtsdragers 1991

2.

De vorige keer luisterden we naar de bijdrage van professor W. van 't Spijker op de najaarsconferentie voor ambtsdragers die op 5 oktober jongstleden werd gehouden. "Hoe moet dat nu verder", namelijk met de onderlinge eenheid in onze kerken?, zo luidde het thema van de dag. Het antwoord van de lector was, zoals we hoorden, meervoudig.

Die bijdrage was overigens niet anders bedoeld dan als inleiding - inleiding tot het gesprek dat die dag met elkaar gevoerd zou worden. Van die gelegenheid is ruimschoots gebruik gemaakt. Een groot aantal vragen werd gesteld en opmerkingen werden gemaakt door de aanwezige broeders. De hele middagzitting vervolgens werd besteed aan de beantwoording daarvan. Ik herhaal nog even de namen van de panelleden. Naast voorzitter D. Koole en inleider dr. Van 't Spijker waren dat ds. J. Plantinga (Groningen), ds. J.H. Velema (Nunspeet) en ds. P. den Butter (Driebergen). In dit verslag volsta ik met een weergave van de middagdiscussie. Dit artikel zou anders al te uitgebreid worden. Trouwens - de meeste van de gestelde vragen kwamen op enige wijze wel in de plenaire bespreking terug.

Schriftuurlijk-bevindelijke prediking

Voorzitter Koole stelde allereerst het onderwerp van de prediking aan de orde. Enkele vragenstellers hadden namelijk de noodzaak van een Schriftuurlijk-bevindelijke prediking beklemtoond. "Wat is dat en ontbreekt het daaraan onder ons?", zo was de vraag aan de inleider. Deze wilde op het laatste deel van de vraag geen rechtstreeks antwoord geven. Het komt mij niet toe daarover een oordeel uit te spreken, aldus prof. Van 't Spijker. De prediking dient Schriftuurlijk-bevindelijk zijn. De werkelijkheid van

het Woord Gods moet in ons eigen leven gestalte krijgen. Wel waar-schuwde hij voor schematisering en systematisering in de prediking.

Ds. P. den Butter kreeg gelegenheid te reageren. Hij ging eerst in op het verschijnsel van de gesloten kansels. Dat recht hebben de kerkeraden. Ze dienen immers in eerste instantie te waken over de zielen die hun zijn toe-betrouwd. Ze hebben de uitdrukkelijke roeping te toetsen aan Schrift en belijdenis. Dominee Den Butter voegde een nieuw element aan de bespreking toe door te wijzen op de oppervlakkigheid in de prediking. Binnen onze kerken doet zich die voor. Daar bijvoorbeeld waar de gemeente als verbondsgemeente wordt beschouwd en aangesproken, op zodanige wijze alsof de hele gemeente in de heilsweldaden deelt. Zulk een benadering doet wezenlijk tekort. De prediking van wedergeboorte en bekering schiet erbij in...

Ook ds. Plantinga erkende dat een schriftuurlijk-bevindelijke prediking eis van de Schrift is. Zo alleen hebben onze kerken toekomst. Evenwel - we mogen hier geen versmalling aanbrengen. Het gaat niet slechts over het kómen op de weg des levens; ook het blijven op die weg moet aandacht krijgen, namelijk het leven naar Gods gebod in de vreugde van het geloof.

Dominee J.H. Velema signaleerde dat er in de laatste decennia geruisloos een andere prediking dan de schriftuurlijk-bevindelijke in onze kerken is binnengeslopen. Gevraagd naar een uitweg gaf hij aan dat hier een taak voor de kerkeraden ligt, met name ten aanzien van de jonge predikanten. Ook de classes beantwoorden veelal niet aan de plicht tot het spreken over deze dingen.

Ontdekkende prediking

Gaan de wegen met name niet uiteen

rond de prediking van het eerste stuk van de catechismus; ligt daar niet tweeërlei ontsparing?, zo vroeg de voorzitter. Toegespitst: aan de linkerzijde irritatie omdat men zo'n zware prediking niet lust; aan de rechterzijde koestering van deze prediking, evenwel zonder uitwerking.

Zo wordt er ter linkerzijde niet gereageerd, aldus ds. Plantinga. Integendeel - de mensen hunkeren naar een prediking waarin ze aan zichzelf worden ontdekt. Zorg er als prediker echter voor dat de mensen horen hoe ze als arme zondaren uit de rijke Christus mogen leven.

Ds. Den Butter: van nature zit geen mens op een ontdekkende en ontgrondende prediking te wachten. Wij willen er helemaal niet aan herinnerd worden wie wij voor de Heere zijn. Wel komt het helaas voor dat mensen met de mond zeggen dat ze een zware prediking waarderen. Ze blijven echter dood en gaan rustig hun eigen gang. Ze zijn als Herodes die de boetepreken van Johannes de Doper graag hoorde. Toch kan er een punt komen dat we van harte een eerlijke prediking gaan begeren. Maar dan opdat door de prediking van de ellende plaats gemaakt wordt voor Christus en Zijn werk.

De norm waaraan de prediking moet voldoen, is die van de confessie. Is er onder ons sprake van relativering van de belijdenis?, zo vroeg de voorzitter vervolgens. Het dak van de kerk is niet geheel dicht, zo antwoordde de inleider; er sijpelt wel eens iets naar binnen. De geest van het rapport "God met ons" waarin het Schriftgezag wordt ondermijnd, gaat helaas ons niet voorbij. Hij voerde een pleidooi voor een levende binding aan de belijdenis. Dat is het wat onze kerken vanouds heeft samengebonden. En daarin ook vinden we datgene wat vandaag nog de kracht moet zijn in onze kerken, aldus prof. Van 't Spijker.

Ook ds. Den Butter signaleerde relativiserende tendenzen in het spreken over de belijdenis. Er zijn publicaties onder ons die doen twijfelen aan de confessionele trouw van de scribenten. Als onze eenheid ons wat waard is, moeten we gaan opruimen wat die eenheid stukmaakt en wat de gemeenten in verwarring brengt.

Verscheidenheid

Aan het eind van de morgenvergadering had één der aanwezigen gesuggereerd Bewaar het Pand op te heffen, de Amersfoortse groep te ontbinden en de Calvijnkring te ontman-

telen. Wie dat dan moest doen, was nog de vraag - maar, zo was de intentie, ziehier een mogelijke aanzet tot slechting van de muren... Moet het zo?, aldus de vraag van de voorzitter aan het panel.

Verscheidenheid mag er zijn, reageerde prof. Van 't Spijker; groepsvorming niet. Laat ieder zich inspannen de eenheid te handhaven. Als dat het motief is om als broeders en zusters samen te komen, ga er dan mee voort. Evenwel - we hebben als kerken elkaar zo hard nodig. We gaan samen verder, of we gaan ieder op de eigen manier onder. Laten we elkaar onder Gods leiding vasthouden!

Op een vraag naar mogelijkheden van samenspreking, op plaatselijk en op ander niveau, antwoordde de Drieburgense pastor. Hij refereerde daarbij aan een uitspraak van evangelist Schouten, eerder die dag: "We zijn uit elkaar gegroeid". Samenspreking veronderstelt het staan op dezelfde basis. De symptomen zijn er echter die doen vrezen dat zulks dikwijls niet meer het geval is. Er zijn gesprekken op de classes geweest. Met als enig resultaat een grote moedeloosheid bij de deelnemers omdat ze aan het eind even ver van elkaar bleken te staan als tevoren. De basis was immers niet dezelfde.

Dominee Plantinga bepleitte desondanks de eenheid te zoeken. Ook met andere kerken. De ruimte van Schrift en confessie moeten we elkaar gunnen.

Gebed en getuigenis

Om de verscheidenheid in de kerk te typeren, spreken we van vleugels. Naar het woord van de Schrift zijn de vleugels van de kerk evenwel het gebed, aldus tenslotte prof. Van 't Spijker. Wanneer we voor God op de knieën gaan en Hem de nood van de kerk opdragen, dan zijn we aan het juiste adres. Dáár alleen ligt het geheim van de toekomst van onze kerken. Naar het woord van de apostel: "Bid voor mij opdat mij het Woord gegeven worde in de opening mijns monds met vrijmoedigheid om de verborgenheden van het evangelie bekend te maken".

Het eind van de bespreking bevatte een heel persoonlijk element. Op suggestie van een mede-conferentieganger gaf elk van de panelleden een kort getuigenis aangaande zijn verhouding tot de HEERE.

Ds. K. Boersma tenslotte sprak een opwekkend slotwoord naar aanleiding van Openbaring 22. Christus - de Wortel Davids, de blinkende Morgenster.

Tot zover dus het verslag van de in Amersfoort gehouden conferentie. "Hoe moet dat nu verder?", zo luidde de vraag aan het begin ervan. Veel goede dingen zijn gezegd. Een heldere analyse werd verstrekt. En hoewel er - ik spreek voor mezelf - ook teleurstellende momenten waren, is er openhartig en eerlijk gesproken. Toch - naar mijn indruk ligt de vraag hoe het nu verder moet er nog levensgroot, ook nadat de honderden ambtsdragers huns weegs waren gegaan.

Lossen we het echt op door aandachtig naar elkaar te luisteren en nog eens indringend met elkaar te spreken? God geve het! Laten we onze verantwoordelijkheid kennen. Maar één ding werd toch wel duidelijk - als dat al niet was: het is tijd voor de HEERE dat Hij in ons midden werke! Niet om af te doen aan de roeping der kerken en de plichten van de broeders. Laten de kerkeraden leiding geven; laten de classes zich bezinnen. Laten we elkaar terugroepen tot de gronden der vaderen - en met name ook tot de beleving der dingen. Maar laten we vooral bedenken: met ons doen redden we het niet! Waaraan onze kerken boven alles behoefte hebben is dat haar nood ons op het hart gebonden is. Bij hen die bidden geleerd hebben in de eerste plaats. Om als ooit Daniël de HEERE achterna te klagen. "HEERE, hoe moet dat met onze kerken nu verder?"

Bij U, o HEERE, is de gerechtigheid maar bij ons is de beschaamdheid der aangezichten, omdat wij tegen U gezondigd hebben. Bij de HEERE onze God zijn de barmhartigheden en vergevingen, alhoewel wij tegen Hem gerebelleerd hebben. (...) en Nu, o onze God, hoor naar het gebed Uws knechts en naar zijn smekingen, en doe Uw aangezicht lichten over Uw heiligdom dat verwoest is. Om des HEEREN wil.

Wie weet, de HEERE mocht Zich wenden en Zich over ons ontfermen...

Middelharnis, J.M.J. Kieviet.

Robert Murray MacCheyne

2.

Het gebed

Vele uren besteedde MacCheyne aan het persoonlijk gebed. Hij had er behoefte aan, voordat hij 's morgens een mens gezien had, zich te baden in

de liefde Gods. "Een kalme ure met God is meer waard, dan een leven met de mensen doorgebracht" - uit dat devies leefde hij.

In de stille morgenuren las hij drie hoofdstukken uit de Heilige Schrift en uit een advies, dat hij eens aan een ander gaf, blijkt hoe hij het gelezene tot stof voor zijn gebed maakte. "Nabij God te zijn" - dat was hem alles; dat was hem heilig.

Het belang van het gebed beklemtoonde hij ook voor zijn gemeente. Niet lang na zijn intrede te Dundee begon hij met het beleggen van wekelijkse bidstonden in het kerkgebouw. Er ging grote zegen van uit.

Met verschillende ambtsbroeders en vrienden kwam hij van tijd tot tijd bijeen, om een hele dag door te brengen in de belijdenis van zonden in het persoonlijk en ambtelijk leven. Samen werd met de hand op de Schift gebeden om genade.

Op de avond van zo'n dag werd de gemeente van de broeder, in wiens woning men die dag bijeen was geweest, samengeroepen, om gezamenlijk te smeken om de uitstorting van de Heilige Geest over de hele gemeente ter plaatse.

Wat heeft ons dat veel te zeggen. In deze tijd van alom gesignaleerde dorheid en dodigheid in het kerkelijk leven praten we zoveel. Maar wordt het ootmoedig en vrijmoedig knielen voor de Heere gevonden, persoonlijk en gezamenlijk?

Rijke vruchten zijn uit MacCheyne's intense gebedsleven voortgekomen. Hij verwachtte grote dingen van de Heere en vertrouwde Hem op Zijn Woord. Hij had zulke grote verwachtingen van zijn Zender, dat hij vrucht op zijn prediking als regel beschouwde en het gebrek daaraan als uitzondering.

Door zijn omgang met de Heere werd hij met ootmoedigheid bekleed. Juist hij, die hoogmoed als z'n hoofdzonde had leren kennen!

Hoe dichter hij bij de Heere leefde, des te meer nam hij toe in de kennis van eigen verdorvenheid. Hij schreef, een jaar voor zijn dood, aan een ambtsbroeder: "Ik geloof, dat ik de boosheid mijns harten nog nooit zo gevoeld heb, als ik die nu ontwaar. En echter ken en gevoel ik die nu nog niet, gelijk vele ware christenen doen, die verre boven mij verheven zijn, en echter diep in hun eigen gemoed schijnen neder te zien in een onpeilbare diepte van ongerechtigheid. Het is mij alsof mijn voeten op een gladde plaats gesteld

waren, en ik ben alleen daarover verwonderd, dat ik voor openlijke zonden word bewaard. Mijn enige steun is in dit woord: "Ik zal Mijn Geest in u geven"."

In dat licht kunnen we ook verstaan wat hij eens zei: "De eigenlijke reden waarom vele van de grootste zondaren uit Dundee mij zijn komen horen, bestaat daarin, dat mijn hart zoveel overeenkomst met het hunne aan de dag legt".

Uit vele passages in zijn dagboek, brieven en preken blijkt, hoezeer hij dagelijks in het gebed geworsteld heeft om het heil van zijn gemeente. Met name met onbekeerde gemeenteleden was hij diep bewogen. "Ik kan naar waarheid verklaren", schreef hij, "dat de vreselijke toestand van u, "die als wijn stijf geworden zijt op uw droesem" en die "omgekeerd zult worden gelijk iemand, die een tafel omkeert", mij een aanhoudende bezorgdheid gegeven, en somtijds, als ik een straal der werkelijkheid van de dingen der eeuwigheid mocht aanschouwen, mij met een ondragelijke zielsbenauwdheid vervuld heeft".

Israël en de opwekking

Het werk van de zending had altijd de warme belangstelling van zijn hart gehad. Grote verwachting koesterde hij van de vervulling van Gods beloften voor Israël. Op een ongedachte wijze kwam hij in 1839 in de gelegenheid om een zendingsreis naar Palestina te maken. Vanwege hevige hartkloppingen werd hem een periode van rust geadviseerd. Toen hij het verzoek kreeg om met drie ambtsbroeders een zendingsreis naar Israël te maken, stemden zijn artsen met dit voorstel in, omdat ze verwachtten, dat deze reis een gunstige invloed op het ziektebeeld zou hebben.

MacCheyne zelf verwachtte veel van deze reis voor het geestelijk leven van de Schotse kerk. Hij schreef: "De verloren schapen van het huis Israëls te zoeken, is een voor mijn hart dierbare taak, gelijk allen die mij kennen, weten dat zij altijd geweest is. Zulk een onderneming zal waarschijnlijk onuitsprekelijke zegeningen over de kerk doen nederdalen, volgens de beloften: "Wel moeten zij varen, die u beminnen"."

De Heere heeft hem in deze verwachting niet beschaamd. Tijdens zijn afwezigheid gebeurden er onder de prediking van zijn plaatsvervanger, William Burns, grote dingen. De Heilige Geest begon krachtig te werken.

Velen werden verslagen in het hart, om vervolgens vastheid te vinden in de enige Rots, Christus.

Weken achtereenvolgend ging dat zo voort, onder kinderen evenzeer als onder volwassenen. Waar MacCheyne zo vurig om gebeden en naar verlangd had, was gebeurd: een geestelijke opwekking. Toen hij er niet bij was!

Wat doet de Heere daarin zien, dat Hij soeverein is; niet van ons afhankelijk. Hij houdt de eer aan Zichzelf.

Toen MacCheyne thuiskwam en hoorde, welke grote dingen de Heere gedaan had, was hij zeer verblijd. Hij was niet jaloers, dat de Heere een andere dienstknecht had gebruikt, op de plaats waar hij met vele tranen en gebeden gewerkt had. Daarin treft ons opnieuw een trek, die Gods Geest in hem zichtbaar maakte: als de Koning maar verheerlijkt wordt.

Zelf heeft hij ook geschreven over de geestelijke zegen, die er in zijn eigen gedwongen stilzwijgen lag, zowel voor de gemeente als voor hemzelf. Naar de gemeente toe merkte hij op: "Ik houd mij overtuigd, dat deze beproeving voor velen volstrekt nodig was. Velen hadden een natuurlijke liefde voor hun leraar, die slechts weinig innige blijdschap gevoelden, over de boodschap welke hij hun bracht. Nu zift God deze zielen, en wil hun leren, dat wij alleen behouden worden door op Jezus, niet door op de mens te zien".

Naar zichzelf toe merkte hij op: "Maar zo de beproeving nodig was voor mijn gemeente, zij was nog veel dringender nodig voor mijzelf. Niemand dan God alleen weet, welk een diepte van bederf er in mijn hart is. Hij ziet en bedekt alles in het bloed des Lams. Uit getrouwheid hebt Gij mij verdrukt. Het is in het geheel een onbegrijpelijk wonder, dat God ooit zulk een prediking heeft kunnen zegenen. En als ik er nu al het gebrekkige van naga, schijnt het mij bijna onmogelijk toe, dat ik ooit weer zou prediken. Doch dan denk ik weer: wie kan beter prediken dan een zondaar, wien is zoveel vergeven, en wie wordt dagelijks, met zulk een hart in zijn binnenste, zo door de Geest staande gehouden".

"Ik kan naar waarheid zeggen, dat dit de vrucht mijner langdurige ballingschap geweest is, dat ik nader tot God ben gekomen en vuriger verlang naar een volmaakte heiliging, en naar die wereld, wier bewoners allen rechtvaardigen zullen zijn".

Zo gelouterd en geleerd, mocht MacCheyne na zijn terugkeer uit Palestina weer gaan preken. Dat gebeurde niet

alleen in Dundee, maar op vele plaatsen in Schotland en Engeland, ook in kleine dorpsgemeenschappen, ja, zelfs voor een enkeling. “‘t Was niet vol vanmiddag”, zeggen wij misschien wel eens als de opkomst te wensen overliet. MacCheyne zei eens, na een lange reis te paard om één persoon op te zoeken: “Ik zie hoe Jezus dikwijls een lange weg ging voor één ziel, zoals bijv. voor de Kananese en voor de bezetene”. Rijk werd zijn arbeid gezegend. Het was in alles te merken, dat hij een man Gods was, die leefde in de tegenwoordigheid van zijn Heere, op en onder de kansel.

Andrew Bonar schreef over hem: “In twee dingen schijnt hij tot het laatste toe ijverig volhard te hebben - in het streven naar persoonlijke heiligmaking, en in het aanwenden van onvermoeide pogingen om zielen te behouden”.

Hij maakte er een gewoonte van om zichzelf voortdurend scherp te onderzoeken in het licht van Gods Wet, om met alle bederf dat hij ontdekte, zonder uitstel tot Christus te gaan, om door Zijn bloed gereinigd en naar

Zijn beeld vernieuwd te worden.

Levenseinde

In maart 1843 werd MacCheyne ernstig ziek. Tijdens de hevige koorts die hem kwelden, kon men hem dikwijls tot Zijn gemeente horen spreken: “Gij moet hier in tijds ontwaken, of gij zult tot uw eindeloze spijt uw ogen open doen in de eeuwige pijn”. “Gij zult mij spoedig naar mijn laatste rustplaats vergezellen, maar dat zal uw zielen niet behouden”.

Daarna bad hij: “Deze parochie, Heere, deze gemeente, deze gehele stad!”

Op 25 maart 1843 hief hij, terwijl hij op zijn bed lag, de handen omhoog, alsof hij de zegen wilde uitspreken, en blies de laatste adem uit - 29 jaren oud.

Zo mocht deze getrouwe dienstknecht heengaan “naar ‘t erfgoed daarboven, naar ‘t Vaderlijk huis” - woorden die u herkent uit zijn bekende gedicht: “de Heere onze Gerechtigheid”.

Maar hij spreekt nog nadat hij gestorven is. We hopen daar in een volgend artikel hete een en ander van te zien.

(wordt vervolgd)

P.D.J. Buijs.

de naam van Dordt verbonden. Dat brengt ons in gedachten de grote Dordtse Synode die gehouden is in de jaren 1618-1619. Toen heeft men die kerkorde opgesteld, opdat in het kerkelijke leven alles er ordelijk naar toe zou gaan. Ieder die in de kerken diende, op welke wijze ook, of hij nu predikant was, of ouderling of diaken, was verplicht naar de voorgescreven regels te handelen en te wandelen. Mogelijk dat velen van jullie daar weinig of niets van af weten. Daarom is het goed dat deze dingen jullie in herinnering worden gebracht. Daar het al eeuwen geleden is dat die D.K.O. opgesteld is, en er in de loop der jaren wel het een en ander bijgesteld moest worden, heeft men de naam “Dordt” in de kerkorde laten vervallen. Doch de betekenis daarvan is gebleven. Iedere keer moet het kerkelijke leven daaraan getoetst worden, namelijk of een ieder zijn ambt en plicht getrouw verricht. En dan tot eer van God. Daar de kerkedienaren mensen zijn van gelijke beweging gelijk alle anderen, wordt er nog al eens van de voorgescreven regels afgeweken. Wat dan weer tot gevolg heeft, dat men tot de orde geroepen moet worden.

De praktijk leert echter dat dit niet zo’n eenvoudige zaak is. Want een ieder heeft de neiging om te doen datgene wat goed is in zijne ogen. Vandaar dat het in het kerkelijke leven in veel opzichten niet loopt zoals het zou moeten lopen. En daar er tegenwoordig zoveel kerken zijn, en elke kerk zo zijn eigen voordeel zoekt, zal het wel moeilijk blijven om de zaak “op orde” te krijgen.

Wat in het kerkelijke leven geldt, dat geldt natuurlijk ook in het persoonlijke leven. Ik bedoel, het kan in het persoonlijke leven op een bepaalde tijd allemaal in orde zijn. Ieder verstaat en doet zijn plicht. Doch hoe lang duurt dat? Als het vandaag in orde is, kan het morgen al weer verkeerd zijn. Dan staat men weer scheef tegenover God, Zijn dienst en ook tegenover elkander. De roeping is altijd om God lief te hebben boven alles. Hem te dienen overeenkomstig Zijn woord; en de naaste moet men lief hebben als zichzelf. Dat is de orde die God gehandhaafd wil zien. Doch wat komt er in de praktijk van terecht? Beking is eens nodig. Doch het is elke dag weer nodig. Hoe komt dat toch? Omdat mensen die eens bekeerd zijn, een afkerig bestaan overhouden. Dat kan natuurlijk niet als verontschuldiging dienen, doch dit moet iedere keer weer tot beschul-

Voor de jeugd

Nehemia 128

“En ik bestelde de wachten der priesters en der Levieten elk op zijn werk; ook tot het offer des houts op bestemde tijden, en tot de eerstelingen. Gedenk mijner, mijn God, ten goede”

Neh. 13:30b, 31

Beste jongelui!

Nehemia heeft orde op zaken gesteld. Dat is ons al meermalen gebleken. Doch dat is een zaak die iedere keer weer aan de orde komt. Want wat er nu nog te overdenken valt, dat is al eerder behandeld. Ik denk aan hetgeen geschreven staat in Nehemia 10. Daar is de priesterdienst en de offerdienst geregeld. Wanneer jullie de moeite nemen om dat hoofdstuk nog eens na te lezen, dan zou je denken dat het nu voor goed in orde was.

Doch dat blijkt niet het geval te zijn. Want wat zo goed geregeld was, is weer ontregeld. Het een is altijd weer een gevolg van het ander. Heel gemakkelijk raakt men het spoor weer bijster. De priesters waren niet meer op hun post. Wat de Levieten betreft, moet hetzelfde worden gezegd. En de dienst des Heeren leed door dit alles weer de

nodige schade. Want om de offeranden te doen plaats hebben was er hout nodig. Het altaar, waar de offers op werden gebracht, moest brandende gehouden worden. En om te kunnen offeren moesten er ook steeds weer offerdieren gebracht worden. Het een staat nu eenmaal met het andere in verband.

Na de zuivering in de priesterstand en in de stad der Levieten, moesten zij ook allemaal weer op hun plaats gezet worden. Ieder moest op de bestemde tijd zijn dienst verrichten. Daar moest ook regelmatig hout voor zijn en de nodige offers. God is een God van orde. En de orde moet gehandhaafd worden. Wanneer aan de orderegels de hand niet wordt gehouden, dan vervalt men spoedig tot wanorde.

Ik dacht niet dat het overbodig was om, ten besluite, daar op te wijzen, ook ten opzichte van het kerkelijk leven in onze tijd. Want er zijn ook nu in het kerkelijke leven orden die gehandhaafd moeten blijven. We hebben daar een kerkorde voor. Die wordt afgekort met de woorden K.O. Vroeger heette dat de D.K.O. Dat wil zeggen de “Dordtse kerk orde”. Aan de kerkorde was dus

diging van onszelf leiden. En als dat het gevolg mag zijn, gelijk het dit moet zijn, dan heeft er weer bekering plaats. Gelukkig als men op deze wijze wéér tot de orde geroepen wordt. Daar vaart het geestelijke leven wel bij. En als het geestelijke leven wel vaart, dan komt dit ook het kerkelijke leven ten goede. Dat er nog heel wat te bekeren overschiet, én persoonlijk én kerkelijk, ja over de gehele linie van het leven, zal een ieder, die niet met oogkleppen voor door het leven gaat, wel duidelijk zijn. Het laatste vers van het boek dat de naam van Nehemia draagt, is in dit verband wel sprekend. Het is een gebed. "Gedenk mijner, mijn God, ten goede". Nehemia is zijn reformatische arbeid biddend begonnen. Zie Neh. 1. Hij heeft tijdens zijn werk menigmaal een schietgebed tot God opgezonden. Wij zijn dat in de loop van de overdenking van zijn boek meerdere malen tegen gekomen. Hij kende zich bij de aanvang en bij de voortduur afhankelijk van God, Die hem tot zulk een hoge taak geroepen had. En zo is het gebleven tot het einde toe. Ook die laatste regel getuigt van zijn afhankelijkheid. "Gedenk mijner, mijn God, ten goede". Het is maar één zin. Het is geen lang gebed. Het is maar een heel kort gebed.

Doch het is wel een waar gebed. Hij belijdt daarin dat hij zijn werk heeft verricht. Dat hij het als mens heeft gedaan, met alle zwakheden en gebreken, die elk mens eigen zijn. Doch nu is het zijn bede of God hem wil gedenken en dan ten goede. Hij mocht God "zijn God" noemen. Daar hebben we al meer op gewezen. Dat is geen kleine zaak. Hij kende God. Hij kende Hem als een heilig God. Een God waar Nehemia niet voor kon bestaan, dan alleen terwille van het offer dat in het O.T. gebracht werd, doch dat heenwees naar hét Offer dat eenmaal gebracht zou worden door Hem, die Nehemia menigmaal heeft mogen typeren. Ook daar is op gewezen. En terwille van Hem kon God "ten goede denken" aan Nehemia. Het kon dus niet terwille van Nehemia, die in zichzelf maar een zondig mens geweest is, doch het kon terwille van Hem die meer dan Nehemia geweest is, de Heere Jezus Christus. En terwille van Hem is Nehemia zalig gestorven. Hij is er goed mee geweest. Van hem kan gezegd worden, dat de dag zijns doods beter was dan de dag dat hij geboren werd. God heeft aan hem ten goede gedacht. En hij mag nu eeuwig juichen voor de troon van God.

"Gedenk mijner, mijn God, ten goede" Nehemia was zijn werk biddend begonnen en heeft het biddend beëindigd. Ik geloof dat hij ten deze een goed voorbeeld gegeven heeft voor jong en oud. De grote vraag is daarom voor een ieder: Hoe wordt door ons de arbeid verricht? Niet een ieder staat op dezelfde post. We hebben wel allemaal met dezelfde God te doen. Want wat ook verandert in het leven, de Heere niet. Hij is gisteren en heden Dezelfde tot in der eeuwigheid. Wij zijn maar nietige mensen, vol zonden en gebreken. Zonder de Heere vermogen wij niets. Zijn we dit ons zelf ook bewust? We kunnen zulke grote gedachten hebben van onszelf en zulke kleine gedachten van God. Om niet te zeggen dat we helemaal niet aan God denken. Het kan natuurlijk nooit goed uitkomen met ons als we zonder God leven en ook zonder God ooit nodig gehad te hebben, sterven. Dan denkt God aan ons ten kwade. Want het kwaad kan Hij niet

straffeloos gedogen. Laten wij dat ook bedenken Dan zal Ps. 79:4 gaan spreken in ons leven: "Gedenk niet meer aan het kwaad dat wij bedreven...." Wie dat waarlijk bidt, ervaart dat God aan hem ten goede denkt. Dat is het wonder van de vrije genade. Die wordt gegeven om Christus wil. Die het uit heeft moeten roepen: "Mijn God, mijn God, waarom verlaat Gij Mij?" Om Zijnentwil kan God zondaren alles schenken wat tot de zaligheid van node is.

Wanneer deze artikelen, 128 in getal, daaraan mee mogen werken, dan hebben we met elkander het boek Nehemia niet voor niets gelezen. Het zou ons dankbaar stemmen als dit de vrucht zou mogen zijn. Dan wordt niet de mens geprezen, maar de "goede God". "Laat ieder 's Heeren goedheid loven", wordt dan de taal van het hart. God schenke het uit genade.

Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekaankondigingen

1. We kwamen een poosje geleden in het bezit van de verklaring van de Dordtse Leerregels door ds. Vroegindewij, die eerst verschenen is "De Waarheidsvriend" en nu in drie delen verschenen zijn als uitgave van het L.V.-fonds, onder de titel: De troost der verkiezing. Ds. Vroegindewij was nog niet met deze pastorale behandeling gereed toen hij in 1969 overleed. Dit werk is belangrijk genoeg om er te zijner tijd op terug te komen.
2. Op verzoek maken we hier melding van een brochure van de Vereniging

Schrift & Getuigenis, vereniging tot opbouw en bewaring van het gereformeerde leven, Hertenkruid 6, 2914 TD Nieuwerkerk a/d IJssel. De brochure is getiteld: Het gezag van de Bijbel en Parels van de Belijdenis en bevat artikelen van dr. M.J. Arntzen, Geref. kerk vrijg., drs. J.M. Batteau, Geref. kerk vrijg. en drs. O. Mooiweer, Ned. Geref. kerk. De brochure is te verkrijgen door storting van f 3,- op giro nr. 1599800 t.n.v. penningmeester Schrift & Getuigenis te Delft o.v.v. brochure 4. *B.*

Boekbesprekingen

Voor edeler staat geschapen, door Dr. L.F. Groenendijk en Drs. F.A. van Lieburg
Uitgeverij: J.J. Groen en Zoon - Leiden

Dit boek bestaat in zeker zin uit twee gedeelten.

Eerst iets over het tweede gedeelte. Het wordt gevormd door tien opnieuw uitgegeven boekjes met levens- en sterfbedbeschrijvingen van gereformeerde kinderen en jeugdigen uit de 17e en 18e eeuw.

Het gaat met name over Abigaël Gerbrants 1581-1600, Susanne Bickes 1650-1664, Jacob Bickes 1657-1664,

Sara Koolbrant 1658-1677, Cornelis Kerkhoven eind 17e eeuw, Hendrik te Winkel 1719-1730, Cornelia Laan 1733-1741, Geertruy Verbroek 1740-1755, Clara Maria Wagner 1784-1790 en Mechelina van Bergeyk 1780-1860.

We vermoeden dat dit gedeelte voor de lezers van ons blad de meeste belangstelling zal hebben. Nog steeds verschijnen er dergelijke werkjes in eerste druk of in herdruk. Zulke boekjes worden dus in onze kringen nog wel gelezen.

We vragen ons wel af of zulke boekjes in onze tijd bij jonge mensen evenveel aftrek vinden als bij jongelui en kin-

deren in vroeger eeuwen.

De verschijning van dit boek maakt het mogelijk in het bezit te komen van tien levensgeschiedenissen die niet meer zo gemakkelijk te verkrijgen waren. De schrijvers van dit boek hebben de werkjes onveranderd uitgegeven naar de oudste uitgaven waar ze beslag op konden leggen.

Ze hebben de leesbaarheid vergroot door de beschrijvingen te verdelen en de gedeeltes van kopjes te voorzien.

We kunnen uit zo'n boek zien hoe de Heilige Geest in vroeger eeuwen werkte in de harten van kinderen. Het werk van de Heilige Geest werd in die dagen vermoedelijk meer gevonden dan tegenwoordig.

Maar we mogen toch wel constateren dat er overeenkomst is tussen het zaligmakende werk van de Heilige Geest van toen en van nu. Wat voor de wijzen en verstandigen verborgen is en blijft wordt aan de kinderkens geopenbaard.

Wat Groenendijk en Van Lieburg, beiden verbonden aan de Vrije Universiteit, afdeling historische pedagogiek, resp. nieuwe geschiedenis, in het eerste gedeelte schrijven is van grote betekenis. Dat maken zij duidelijk in hun *verantwoording* aan het begin van hun boek.

Het beschikbare materiaal hebben ze samengevat en vastgelegd en ze hebben een afgeronde bijdrage geleverd tot de geschiedenis van het gereformeerde protestantisme.

Verder schrijven zij dat het zinvol blijft om het besef en begrip levendig te houden dat opvoeding en kind-zijn in het verleden aan zo geheel andere godsdienstige normen en waarden waren gebonden dan tegenwoordig.

Daartoe kunnen de kinderbiografieën op een concrete en directe wijze dienstbaar zijn.

Bovendien blijkt uit deze bundel dat dit genre van kinderliteratuur rijker is dan tot nu toe viel aan te nemen.

Na de *verantwoording* komen de volgende hoofdstukken:

1. De gereformeerde kinderbiografie in de 17e eeuw
2. De gereformeerde kinderbiografie in de 18e eeuw
3. De tien kinderen in biografisch licht
4. De biografieën in pedagogisch licht.

In deze hoofdstukken brengen de schrijvers de tijd en de verhalen met de daarin voorkomende personen veel dicht bij ons.

Ze doen dit op een wijze die we moeten

waarderen. Zij hopen en vertrouwen dat dit boek zijn weg zal vinden naar pedagogen en historici, opvoeders en onderwijsgeveenden, ouders en jongeren.... Daar willen we ons bij aansluiten.

Aan het einde van het boek vinden we een register van personen, wat bij het raadplegen uiteraard van grote betekenis is. Het boek is rijk geïllustreerd en zeer verzorgd uitgegeven.

Het telt 199 bladzijden en kost f 42,50. B.

Het occulte is dichtbij.... invloeden op het spelende, lezende en kijkende kind door drs. R.H. Matzken, A. Nijburg en Mw. drs. V.I. Kerkhof.

Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Leiden.

Drs. I.A. Kole schreef een korte inleiding, waarin hij het lezen van dit boek aanbeveelt, zonder het in alles met de schrijvers eens te zijn. We zouden ons daarbij willen aansluiten.

Het boek biedt veel informatie en waarschuwt voor vele gevaren. Het ademt echter meer een remonstrantse dan een reformatorische geest. De schrijvers hebben ook geen principiële bezwaren tegen de televisie en zo zou er meer te noemen zijn. Maar toch willen we om het goede in ander opzicht de aandacht op dit boek vestigen. Ouders en vele anderen hebben voorlichting nodig. Weten we wat er in onze dagen te koop is? Weten we welke gevaren er dreigen? Weten we wat onze kinderen lezen? Weten we wat er zo al aan lectuur op de markt komt met een gevaarlijke inhoud?

In een *Ten geleide* lezen we o.a. dat dit boek in april 1990 in evangelische kring verscheen onder de titel: *Kind en occultisme* en dat al gauw bleek dat in reformatorische kring behoefte bestond aan een dergelijke uitgave. In reformatorische kringen liggen enkele zaken, aldus lezen we, wat anders dan bij de evangelische. In deze uitgave is gebruik gemaakt van de Statenvertaling.

De schrijvers zijn lid van de werkgroep "Kind en occultisme" van de stichting "Bijbel en onderwijs". Zij zijn gaarne bereid tot nadere informatie. Aldus de uitgever.

Het boek telt 152 bladzijden en kost f 24,95. B.

Tussen geloof en aarzeling, door Leona Lieuwes en Hanneke Metz.

Uitgeverij: Academisch Boeken Centrum, postbus 132, 2678 ZJ De Lier.

Het boek gaat over een vergelijkend onderzoek onder circa 1000 leerlingen van Utrechtse Mavo-, Havo- en VWO-scholen. Het onderzoek zou hebben aangetoond dat het traditionele Godsbeeld volledig heeft afgedaan. Er is geen onderzoek ingesteld onder leerlingen van Reformatorische scholen.

Daarvoor kreeg men geen medewerking. Jongeren verstaan de taal van het christendom niet meer. Zo lezen we in het persbericht van het Boeken Centrum. We kunnen het sterker zeggen, zoals het in Gods Woord staat, dat de natuurlijke mens niet begrijpt de dingen die des Geestes Gods zijn. Ze zijn hem dwaasheid en hij kan ze niet verstaan. De onderzoeksters nemen hun uitgangspunt in de gevoelens van jonge mensen.

Het is natuurlijk wel van belang te weten wat er onder jonge mensen in dit opzicht leeft of niet leeft en het is ontstellend te moeten constateren dat de dwaasheid en de onkunde ontstellend groot is.

De onderzoeksters hadden alles kunnen en moeten toetsen aan Gods Woord.

Daarin is ook het antwoord te vinden op de vraag wat er gebeuren moet om te komen tot het verkrijgen van rechte geloofskennis van God. We moeten allen terug naar het Woord des Heeren en we hebben allen nodig de zaligmakende, verlichtende werking van de Heilige Geest.

De Onderzoeksters staan niet op Schriftgelovig standpunt en daarom wijzen ze niet op de rechte weg. Ze beginnen met de jonge mens en ze eindigen met de mens. We hebben allen nodig dat we leren luisteren naar de Heere, Die beloofd heeft dat Zijn werk zal blijven doorgaan tot het einde toe. Daardoor is er verwachting dat ook in de toekomst jongeren de taal van het Christendom, dus de taal van Gods Woord, zullen blijven verstaan.

Met inachtneming van het bovenstaande kunnen we wel wat uit het onderzoek leren, ouders, leerkrachten, ambtsdragers.

Binnenkort
verschijnt: prof. L.H. v.d. Meiden
HET NIEUWE VERBOD
Taalkundig herzien en voorwoord van
ds. J. Veenendaal.
Een boek **BESTEL NU! f 14,95**
om kennis van te nemen!

wij zijn er voor u
BOEKHUIS het KOMPAS
SCHERPENZEEL
Dorpsstraat 164 03497-4355

De Opperste Wijsheid zegt: Nu dan, kinderen, hoort naar Mij, want welgelukzalig zijn zij, die Mijn wegen bewaren, Spreuken 8:32.

Het boek telt 84 bladzijden en kost f 25,-, exclusief verzendkosten, te bestellen bij bovengenoemd adres.

B.

NOODKREET UIT CHINA

Door hongersnood noodsituatie onder
de Lisu-volksstam
in **ZUIDWEST-CHINA**

Onder hen zijn veel Lisu-christenen. 79000 mensen lijden honger. 6000 kinderen en baby's zijn aan de rand van de hongerdood.

Er is een dringend verzoek van onze contactpersoon de Chinese christenarts dokter Zhang om direct melkpoeder en babyvoeding te sturen.

HELPT U ALSTUBLIEFT MET UW GIFTEN VOOR VOEDING

De hongersnood is onder de Lisu-mensen waar wij door uw steun, al 15.000 Lisu-Bijbels konden laten verspreiden.

Zij vroegen alléén om geestelijk voedsel uit Gods Woord, maar..... een stervend lichaam kan straks niet meer lezen.

Nu is ook voedsel dringend en onmiddellijk nodig.

We zien uit naar uw hulp. Met vermelding:

Voedsel - Lisu - hongersnood

Postgiro 31 555 32

Stichting "BONISA-zending"

Schoolstraat 17, 2161 HB Lisse of op
rek.nr. 3365.54.613 van Rabobank te Lisse t.n.v. St.

Bonisa-zending, gironr. van Rabobank 163525.

Lezingen en informatie met of zonder dia's voor verenigingen en scholen kunt u aanvragen bij de heer T. Schuitink,

tel. 05270-15063, Donaustraat 5, 8303 WL

Emmeloord en bij secr. in Lisse, 02521-13291

Vakantie op Texel

Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning...
U vindt het allemaal op "De Verrassing".
Bel ons nu en reserveer een bungalow of starcaravan, voor uw vakantie in eigen sfeer.
Inlichtingen: 02220-18391

vakantiecentrum
De Verrassing
Oosterend, Texel

BIJBELSE ALBUMS met plaatjes in kleur

Speciaal voor gebruik op scholen en zondagsscholen geeft de GBS albums met plaatjes over Bijbelse onderwerpen uit. De kinderen kunnen deze plaatjes zelf inplakken. Bij elk kort verhaal in de diverse albums is ruimte opengelaten voor een plaatje.

De albums zijn 21,5 cm breed en 15 cm hoog, stevige omslag.

Bij elk album behoort een set van 40 plaatjes (afm. 14,5 x 10,5 cm).

Wij kunnen acht series leveren:

0 Vanaf de schepping tot de list der Gibeonieten.

1 Richteren, koningen en profeten

2 Nieuwe Testament 1

3 Nieuwe Testament 2

A Wonen, werken en eredienst van Israël

B Bloemen en planten in Israël

C Dieren in de Bijbel

D Voorwerpen in de Bijbel

Prijs per album met

plaatjes **f 10,90**

Te bestellen
bij de boekhandel
of rechtstreeks
zonder postzegel bij:

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING
ANTWOORDNUMMER 18 3300 WB DORDRECHT

ORA et LABORA

Instituut voor
VORMING EN OPLEIDING
STAPHORST en
GENEMUIDEN

Interesse voor het werken met 15-tot 19-jarige jongeren, in het kader van partieel onderwijs? Wij hebben plaats voor een man én een vrouw in de functie van

VORMINGSLEID(ST)ER

- zowel full-time als part-time in te vullen;
- indiensttreding op zo kort mogelijke termijn;
- opleiding PABO, SA of gelijkwaardig niveau (evt. ook kandidaten uit het bedrijfsleven);
- behorende tot de reformatorische gezindte;
- evt. woonruimte in de nabijheid beschikbaar.

Sollicitaties (binnen 8 dagen) aan het bestuur, p/a: Gemeenteweg 317, 7951 PA Staphorst.

Inlichtingen bij de heer Bron (dir.),
telefoon 05225 - 1940 (school) of
05225 - 2986 (thuis).

HET REFORMATORISCH DAGBLAD

DOET U EEN UNIEK AANBOD!

LEES ONDERSTAANDE TEKST:

Maak eens kennis met het Reformatisch Dagblad. Een christelijke krant die u breed informeert over gebeurtenissen in kerk en maatschappij.

Geïnteresseerd? Vul dan de bon in en kruis aan dat u het RD VEERTIEN DAGEN GRATIS wilt ontvangen.

Omdat het Reformatisch Dagblad 20 jaar bestaat, hebben wij voor niet-abonnees een feestelijke aanbieding. Wanneer u besluit om t/m 31 december 1992 een abonnement te nemen, kunt u meedoen met onze jubileumprijsvraag. Ieder die zich als abonnee opgeeft en de goede oplossing van de prijsvraag instuurt, ontvangt een elektrisch gourmetstel...

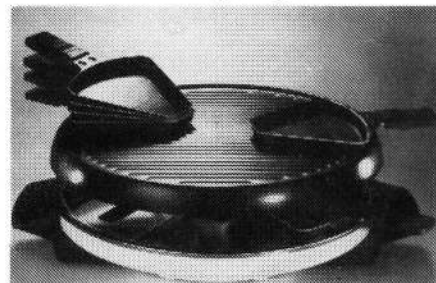
(Dit aanbod geldt alleen voor lezers die de laatste zes maanden geen abonnee zijn geweest).

DIT MOET U DOEN

1. Als u het RD eerst 14 dagen gratis wilt ontvangen, vult u dat in op de bon. U krijgt van ons dan een formulier voor de jubileumprijsvraag toegestuurd, dat u kunt gebruiken als u besluit om een abonnement te nemen.

2. Als u nu besluit om een abonnement te nemen, vult u dat in op de bon. U kunt dan meteen meedoen met de prijsvraag en uw antwoorden op de bon voor de jubileumprijsvraag invullen. U stuurt beide bonnen in. U krijgt het gourmetstel dan z.s.m. thuisgestuurd.

Tefal elektrisch grill-gourmetstel

Wat gebeurde er in 1971, het jaar waarin het RD op de markt verscheen?

1^e vraag President Chroetsjov overleed. Hij was president van:
2^e vraag Mr. J. Luns werd benoemd tot secretaris-generaal van:
3^e vraag Winni Mandela werd veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf vanwege verboden activiteiten voor:

Omcirkel het goede antwoord.

A. Amerika
B. Sovjet-Unie
C. China

A. NAVO
B. EEG
C. Comecon

A. PLO
B. Frelimo
C. ANC

Ja, stuurt u mij het RD

Naam: dhr./mevr.:

Adres:

nr:

Postcode:

Plaats:

Tel.:

Handtekening:

ik wil de krant 14 dagen gratis ontvangen

ik neem een abonnement tot en met 31 december 1992 en doe mee met de prijsvraag. (De prijs van een jaarabonnement is f 304,60 incl. 2 weken gratis.)

Bon in open envelop zonder postzegel zenden aan:

Reformatisch Dagblad afd. abonneeservice, Antwoordnummer 92 7300 VB Apeldoorn

BP